



Projekts

**“KHETAUN (KOPĀ): GALVENIE SOĻI ROMU BĒRNU IEKĻAUŠANAI KVALITATĪVĀS
PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS**

Izglītības iniciatīvu centra seminārs

**„Uzticības veidošana un savstarpējā saikne
pirmsskolai ar vietējo kopienu”**

Semināra modulis



IEVADS

Eiropā strauji pieaug daudz kultūru sabiedrību skaits, ko veicina migrācija un iedzīvotāju koncentrēšanās pilsētās. Palielinoties sociālajai un ekonomiskajai spriedzei, par realitāti kļūst sociālā segregācija, atstumtība, diskriminācija un vardarbība dažādās formās un līmeņos.

Pašreizējā bēgļu krīze, kas dalībvalstīm rada jaunus izaicinājumus, Eiropas līmenī izraisa vajadzību pēc diskusijas un jaunām iniciatīvām par sociālo kohēziju un sociālo integrāciju Eiropas Savienībā. Tajā pašā laikā, joprojām ir nepieciešami integrēti pasākumi, lai uzlabotu situāciju marginalizētām un nelabvēlīgos apstākļos esošām grupām, tostarp romiem, Eiropā

ES "Eiropa 2020" stratēģija jaunai izaugsmei – gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei – nepieļauj pastāvīgo ekonomisko un sociālo marginalizāciju attiecībā pret Eiropas lielāko minoritāti. Gan valstu, gan ES līmenī, risinot aktīvu dialogu ar romiem, ir nepieciešama apņēmīga rīcība. Kaut arī galvenā atbildība par šo rīcību ir valsts iestādēm, tā joprojām ir problēma, ņemot vērā to, ka romu sociālā un ekonomiskā integrācija ir divvirzienu process, kam nepieciešama lielākās daļas iedzīvotāju, kā arī romu kopienu locekļu attieksmes maiņa.

Atsaucoties uz situācijas izpētes rezultātiem, sabiedrības attieksme pret romiem saglabājas drīzāk negatīva.

Lai gan saskaņā ar 2015.gadā veikto pētījumu „Romi Latvijā” romu situācija darba tirgū ir uzlabojusies, jo vismaz 32,4 % romi atzīst sevi par ekonomiski aktīviem¹, tomēr romu vidū strādājošo īpatsvars ir trīs reizes mazāks nekā vidēji Latvijā un pašvaldībās romu bezdarba līmenis ir augstāks par kopējo rādītāju. Arī romu izglītības līmenis citu etnisko grupu vidū joprojām paliek viszemākajā līmenī: 8,9 % aptaujāto romu skolā nav gājuši vispār, 39,9% skolu ir pametuši dažādos pamatskolas izglītības ieguves posmos, savukārt augstāku par pamata izglītību ir norādījuši vien 17,2 % aptaujāto romu tautības iedzīvotāju. Romu zemais izglītības līmenis vairāk nekā divas trešdaļas romu praktiski izslēdz no darba tirgus un arī ierobežo viņu piekļuvi nodarbinātības veicināšanas atbalsta pasākumiem.

Ir jāturpina jau iesāktā pozitīvā prakse romu integrācijas politikas jomā, ņemot vērā 2013.gada 9.decembra ES Padomes ieteikumu par efektīviem romu integrācijas

¹ Tirgus un sociālo pētījumu centrs „Latvijas Fakti” (2015). Pētījums „Romi Latvijā”. Rīgā, – 4.lpp.



pasākumiem dalībvalstīs un 2015.gada pētījuma „Romi Latvija” rekomendācijas, it īpaši, skolotāju palīgu-romu un moderatoru darbs izglītības iestādēs un pašvaldībās; motivācijas un atbalsta pasākumi romu bērniem un vecākiem, kā arī romu NVO; iecietības veicināšanas un starpkultūru dialoga aktivitātes, lai mazinātu aizspriedumus pret romiem; kā arī jāattīsta nacionālā romu integrācijas platforma, lai veicinātu visu politikā iesaistīto pušu sadarbību, informācijas un pieredzes apmaiņu, efektīvākai politikas īstenošanai.

Atbilstoši šiem secinājumiem, kā arī saskaņā ar vispārējo projekta “*KHETAUN (KOPĀ): GALVENIE SOĻI ROMU BĒRNU IEKĻAUŠANAI KVALITATĪVĀS PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS*” mērķi, apmācību programma ir vērsta uz risinot šādus mērķus:

- Nākt klajā ar konkrētiem paņēmieniem, metodēm un pasākumiem, lai izveidotu labas attiecības starp romu kopienu un pašvaldību iestādēm;
- Prezentēt cik vērtā varētu būt cieša sadarbība starp izglītības iestādēm un kopienām, īpaši statusu gīmeņu un to iesaistīšanu;
- Sniegt konkrētus piemērus veiksmīgām stratēģijām un projektiem;
- Sniegt konkrētus metodes un paņēmienus konfliktoloģijas jomā, un uzlabot savstarpējo sadarbību un toleranci starp romu un citu tautību iedzīvotājiem pašvaldībās.

Metodoloģija

Mācību modulis ir balstīts uz neformālās izglītības principiem. Tādēļ modulis:

- balstās uz izglītojamā iekšējo motivāciju;
- neietver individuālo mācību sasniegumu kontroli;
- pamatojas uz dalībnieku pieredzi;
- balstīts uz personisko atbildību par mācīšanos, ko atbalsta spēcīga grupas dimensija un kolektīva pieeja;
- ļauj dalībniekiem nodot citiem to, ko viņi iemācījušies to praksē;
- ņem vērā dalībnieku vajadzības un motivāciju, un ir atvērts regulārai atgriezeniskai saitei un novērtējumam.



Semināra mērķis.

Iepazīties ar konkrētām metodēm un tehnikām, lai veidotu labas attiecības ar romu kopienu un vietējās sabiedrības institūcijām.

Semināra apjoms: 12 stundas

Semināra uzdevumi.

- Iepazīstināt ar starptautisko un nacionālo pētījumu rezultātiem, kas sniedz informāciju par romu bērnu iesaisti izglītības sistēmā.
- Iepazīstināt ar pētījumiem un aktivitātēm, kas vērsti uz romu ģimenēm, kuru bērni nav iesaistīti izglītības sistēmā.
- Apgūt šo aktivitāšu īstenošanas mērķus un uzdevumus, metodes un rezultātu izvērtēšanu.
- Izstrādāt vadlīnijas, kuras īstenot šo aktivitāšu plānošanā un īstenošanā.

Semināra tēmas.

- Vietējās sabiedrības loma un pakalpojumi indivīdam un atsevišķām grupām.
- Nozīmīgākās mācīšanās veicināšanas stratēģijas ģimenēm ar bērniem.
- Romu mediatoru loma vietējā sabiedrībā, izaicinājumi.
- Etniskās grupas un etniskā piederība, multietniskā sabiedrība.

SEMINĀRA AKTIVITĀŠU PLĀNOJUMS

N.p.k.	Tematika ar īsu satura anotāciju	Stundu skaits	Īstenošanas formas, metodes, pārbaudes formas un metodes
1.diena			
1.	Ievads. Iepazīšanās. Pasaki ko labu, par to, ko redzi kastītē!	0,5	Individuāli uzdevumi.
2.	Vietējās sabiedrības pakalpojumi indivīdam vai iedzīvotāju grupai un pakalpojumi vietējai sabiedrībai. To esamība, pieejamība dažādām sabiedrības grupām.	2	Prāta vētra, vietējās situācijas analīze, minilekcija, „karuselis”.
3.	Romu kopienas kultūra, dzīvesveids, iespējas iekļauties vietējā sabiedrībā – Latvijā, Preiļos. Vietējā sabiedrība vai geto? Mans kaimiņš – roms.	1,5	Skolotāju pieredzes analīze, praktisks vingrinājums, minilekcija, foto materiāli.
4.	Izglītības formas, nozīmes un nepieciešamie resursi. Izglītošana un izglītošanās riska grupām vietējā sabiedrībā. Mediatoru darba pieredze Latvijā.	2	Minilekcija, diskusija, pieredzes izklāsts, videomateriāls par mediatoru darbu.

2. diena			
5.	Nozīmīgās mācīšanās stratēģijas ģimenēm ar bērniem bērnu veselīgas piedzimšanas un veselības veicināšanā: • prenatālā aprūpe, • vecāku skolas, koučings u.c. vecāku atbalsta bērniem nodrošināšanai, • bērnu attīstības monitorēšana, • ģimeņu pieejas paplašināšana izglītības iestādei - finansiālais atbalsts, - kvalitatīva izglītība, - palīdzība adaptēties.	2,5	Minilekcija, situācijas analīze, prāta vētra.
6.	Romu kultūras īpatnības, kas ietekmē saskarsmi un sadarbību ar izglītības iestādi.	1	Uzdevumi pāros un grupās, minilekcija
7.	Izaicinājumi, cīnoties pret romu segregāciju vietējā sabiedrībā : • aktualitāte, • organizāciju iesaistīšana, • galvenās darbības jomas.	2	Minilekcija, pieredzes stāsti, diskusija.
8.	Semināra noslēgums.	0,5	Semināra izvērtējums, noslēguma aplis (atgriezeniskā saite), apliecības.



SEMINĀRA AKTIVITĀTES

1. Iepazīšanās aktivitāte: Pasaki ko labu, par to, ko redzi kastītē

Ilgums ~ 30 min

Lai veidotu pozitīvu atmosfēru semināra laikā un sapazīstinātu dalībniekus, ja tie nav pazīstami, var izmantot dažādas aktivitātes, piemēram, šo:

Dalībnieki tiek sasēdināti vai arī nostādīti aplī tā, lai redzētu viens otru. Vienam no dalībniekiem rokās tiek iedota kaste, un viņš tiek aicināts ieskatīties tajā tā, lai blakus esošie dalībnieki neredz, kas atrodas kastē iekšā. Tad, kad dalībnieks ir ieraudzījis to, kas atrodas kastē, viņš tiek aicināts pateikt kaut ko labu, par kastē ieraudzīto, nenosaucot redzēto vārdā. Kastē ir ievietots spogulis, un tas, ko dalībnieks ierauga – ir savs atspulgs spogulī. Tāpēc, kaut ko labu viņam ir jāsaka par sevi pašu.

Kad tas ir izdarīts, kaste tiek nodota nākamajam dalībniekam. Uzdevums turpinās, kamēr kastē ir ieskatījušies visi dalībnieki un katram ir bijusi iespēja pateikt ko labu par sevi.

Uzdevums pozitīvi ietekmē grupas klimata veidošanos, kā arī sekmē pašapziņas celšanos dalībniekiem.

Materiāli: kaste ar spoguļi iekšā.

2. Vietējās sabiedrības pakalpojumi indivīdam vai iedzīvotāju grupai un pakalpojumi vietējai sabiedrībai. To esamība, pieejamība dažādām sabiedrības grupām.

Ilgums ~ 120 min

Metodes: Prāta vētra, vietējās situācijas analīze, minilekcija, „karuselis”.

- Nodarbības sākumā dalībnieki grupās tiek aicināti veidot definējumu, kas ir „vietējās sabiedrības pakalpojumi”. Grupu darbi tiek prezentēti, un, balstoties uz izstrādātajiem variantiem, tie tiek apvienoti vienā – kopīgā definīcijā.
- Prāta vētras veidā dalībnieki veido viņu vietējā pašvaldībā pieejamo pakalpojumu sarakstu. Kad saraksts izveidots, no tā tiek izdalīti ar izglītību saistītie pasākumi, un analizēta to pieejamība dažādām sabiedrības grupām.
- Nodarbība turpinās ar semināra vadītāja sniegto informāciju par to, ka skolotāja attieksme, rīcība kalpo kā modelis dažādības pieņemšanai un

atbalstam, tolerantai, iekļaujošai uzvedībai. Patiesa interese par sabiedrību, cilvēkiem un vietām, atšķirīgā iepazīšana un respektēšana ir paraugs pārējiem. Svarīgi, lai multikulturālā vidē skolotājs spēj darboties kā dažādības atzišanas rosinātājs, sniedzot atgriezenisko saikni, radušās problēmas virzot pozitīvā virzienā.

<i>Uzdevums</i>	<i>Sākuma līmenis</i>	<i>Bāzes līmenis</i>	<i>Efektīvais līmenis</i>	<i>Efektīvākais līmenis</i>	<i>Integrētais līmenis</i>
Pedagogs veicina sociālo iekļaušanu, dažādības pieņemšanu un atvērtas demokrātiskās sabiedrības veidošanos, ietverot sociālā taisnīguma principus.	Attiecības veido ar dažiem bērniem. Atzīst dažus netaisnības gadījumus.	Veido draudzīgas attiecības ar vairāku bērnu. Modelē taisnīgas, cieņas pilnas attiecības. Izmanto atbilstošas stratēģijas, lai reaģētu uz netaisnību un necieņu.	Veicina draudzības un cieņas pilnas attiecības ar visiem bērniem. Taisnīgi reaģē netaisnības un necieņas situācijās. Veicina cieņas pilnu izturēšanos pret dažādiem cilvēkiem.	Uztur gādīgas, draudzīgas un taisnīgas attiecības bērnu vidū. Atbalsta bērnos iemaņu veidošanos, lai pareizi reaģētu uz netaisnību un necieņu sabiedrībā.	Veicina drošu un taisnīgu vidi iekļaušanai izglītības iestādē. Bērni piedalās taisnīgas un cieņas pilnas atmosfēras veidošanā un spēj radoši risināt problēmu situācijas.

- Dalībnieki sadalās grupās un katra grupa izvēlas vienu izglītības pakalpojumu, kuru īstenošanas kvalitāti var ietekmēt kā pedagogi – un uzraksta to uz FL lapām. Grupās tiek analizētas iespējas, kā uzlabot pakalpojuma kvalitāti vai pieejamību. Ar „karuseļa” metodi dalībnieki mainās ar lapām un papildina citu komandu veikumu. kad dalībnieki ir saņēmuši atpakaļ savu lapu, grupas prezentē iegūtos rezultātus.



3. Romu kopienas kultūra, dzīvesveids, iespējas iekļauties vietējā sabiedrībā – Latvijā, Preiļos. Vietējā sabiedrība vai geto? Mans kaimiņš – roms.

Ilgums ~ 90 min

Metodes: Skolotāju pieredzes analīze, praktisks vingrinājums, minilekcija, foto materiāli.

Romi jeb čigāni ir etniskā minoritāte, kurai nav patstāvīgas valsts, tomēr vairāk nekā tūkstoš gadu romi ir bijuši Eiropas civilizācijas neatņemama sastāvdaļa. Mūsdienās romi ir lielākā etniskā minoritāte Eiropā - apmēram 8-10 miljoni, tai skaitā Austrumeiropā – aptuveni 6 miljoni (pēc Eiropas Komisijas Ziņojumu datiem), kas dzīvo visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, tai skaitā Latvijā, kā arī daudzās citās pasaules valstīs. Latvijā, pēc Centrālās statistikas pārvaldes 2013. gada datiem, dzīvo 8291 romu tautības pārstāvji.

Termins „romi” attiecas uz dažādām cilvēku grupām, kas sevi dēvē par romiem, čigāniem, ceļotājiem, manušiem, aškaliem, sintiem, kā arī citādi. Romi ir daudzās pasaules valstīs dzīvojoša tauta, tādēļ viņu arī dēvē dažādi: angļi par *Gypsies* - („ēģiptieši”), ungāri - *Cigany Pharao n`epek* („faraonu cilts”), francūži - *Bohemiens* („bohēmisti”), holandieši *Heidens* („elku pielūdzēji”), somi – *Mastalainen* („melnie”) u.c.

Latvijā vēsturiski pieņemts lietot terminu „čigāni”, taču Eiropā un arī viņu pašu skatījumā vārdam “čigāns” piemīt negatīva nokrāsa. Nereti arī Latvijas čigāni izsaka vēlmi saukties par romiem, kā dēvē sevi pašu valodā un kā tas tiek darīts citās Eiropas valstīs.

Termins „Romá” (latviski - romi) kopš 1. Vispasaules romu kongresa 1971.gadā kļuvis par visu romu tautību universālo pašnosaukumu.

Termins "romi" tiek lietots Latvijas, Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes politiskajos dokumentos kā visaptverošs termins.

Romu tautas priekšteči ir cēlušies no Ziemeļrietumu Indijas, kur vēl tagad dzīvo tiem radniecīgie [dardi](#) un [kafri](#), un pametuši Indiju 1. gadu tūkstošā, sākotnēji viņi uz dzīvi apmetās Āzijā un Ēģiptē. 2. gadu tūkstošā sākumā viņi pārvīzējās uz Balkānu pussalu.

15.-16. gs sākumā romi apmetās Eiropā, kur sākotnēji tika uzskatīti par izceļotājiem no Ēģiptes. Vēlāk šīs tautas ceļš veda uz Ziemeļāfriku, bet 19.gs uz Ziemeļ- un Dienvid-Ameriku un Austrāliju, kur sākotnējo labvēlīgo attieksmi pret viņiem Eiropā nomainīja turpmāk visur pa pēdām „sekojošais” priekšstats par romiem kā klejotāju tautu, kas nodarbojas ar zīlēšanu un diedelēšanu. Par to romus pasludināja ārpus likuma un nereti izsūtīja ārpus šo valstu robežām.

Romi runā valodā, kas pieder pie indoeiropiešu valodu saimes un [indoirānu](#) zara indiešu valodu grupas. Romu literatūra radās šī gadsimta 20.gadu vidū, kad uz krievu alfabēta pamata tika izveidota romu rakstība. Vienotas literārās valodas nav, romi

**ANO konvencijas par genocīda novēršanu (1948.)
punkts 3.1. nosaka, ka **aizliegt lietot savu valodu**
kādam noteiktai grupai ikdienas saskarsmē vai skolā
vai drukātajā valodā **ir valodas genocīds.****

runā visai atšķirīgos dialektos, aizgūdami daudz ko no tās pamattautas valodas, kuras vidē viņi dzīvo.

Tomēr šis lingvistiskais genocīds tiek praktizēts visā pasaulē, jo minoritāšu valodas var tikt aizliegtas gan caur likumiem, gan caur iebiedēšanu utml. Situācijā, kādā šobrīd dzīvo romi visā pasaulē, viņi ir tendēti būt bilingvāli, jo lieto gan mātes, gan zemes, kurā dzīvo, valodu.

Ieskats vēsturē apliecina, ka viduslaikos romus apspieda katoliskā baznīca, jo viņi runāja valodā, ko neviens nesaprata. Romi tika spīdzināti, ieslodzīti un dedzināti sartos. Viņiem tika aizliegts runāt romu valodā, bet, ja pieķēra to darām, dažkārt pat nogrieza mēles. Par runāšanu savā dzimtajā – romu – valodā nogriezt mēli bija populāri Spānijā un Somijā. Šāda attieksme pret romiem turpinājās 16.-18. gs. lielākajā Eiropas daļā. Šajā laikā no ģimenēm izņēma bērnus un sūtīja uz institūcijām, kurās ignorēja romu valodu un kultūru. Piemēram, Ungārijā karaliene Marija Terēze piespieda romiem personvārdus mainīt uz ungāriskiem un aizliedza runāt romu valodā. Arī 20. gadsimtā dažviet Eiropā vēl turpinājās šāda klaji negatīva attieksme un sodu sistēma pret romu ģimenēm (*pēc Acton, Gallant pētījuma*). Komunisma periodā romu valoda tika aizliegta dažās Austrumeiropas valstīs, piemēram, Bulgārijā, kur publiskās vietās tika izliktas zīmes, kas aizliedza runāt romu valodā. Izglītības situācija nebija citādāka - bērni skolā jutās apkaunoti, ja viņi bija romi un lietoja savu valodu.



Pēc Austrumeiropas valstu demokratizēšanās 90-os gados mainījās arī izglītības sistēmas, un tās kļuva atvērtākas romu kopienām. Pētījumu dati apliecina, ka romu valoda un kultūra tika iekļauta atsevišķās skolās ar tendenci izveidot tā saucamās “geto” skolas. Un tādēļ pat tajās valstīs, kur dzīvo daudz romu tautības cilvēku (Turcija, ASV, Spānija, Rumānija, Ungārija u.c.), lielākā daļa majoritāšu skolēnu neko nezina par romu valodu, kultūru un vēsturi.

2. pasaules kara laikā Eiropā tika iznīcināti ap 500 tūkstošiem romu, kas tiek pielīdzināts ebreju holokaustam. Pēc kara daudzi šīs tautas pārstāvji atteicās no klejotajiem un izvēlējās dzīvot vienā vietā. Tādējādi izveidojās romu inteliģences slānis un sāka attīstīties romu kustība – 1971. gadā pie ANO tika izveidota Vispasaules romu savienība, kas zem sava spārna apvienoja Eiropas romu organizāciju pārstāvjus.

Romiem nav savas nacionālas valsts.

Romiem ir savs karogs. Tas tika oficiāli pieņemts 1. Vispasaules romu kongresā 1971. gadā. Zaļi zilais karogs ar sešpadsmit spieķu riteni centrā simbolizē šīs tautas brīvību, dabiskumu un mūžīgo kustību un pārmaiņas.

Romiem ir arī sava himna - Jarko Jovanoviča (*Jarko Jovanović*) komponētā dziesma „Gelem, gelem”

- Skolotāji tiek aicināti dalīties savā personīgajā pieredzē un zināšanās par romu kopienas kultūru un dzīvesveidu, mazās grupās daloties savos stāstos „Mans kaimiņš – roms”. Pēc tam, no katras grupas tiek aicināts prezentēt vienu – interesantāko pieredzes stāstu,
- Vietējā sabiedrība vai geto? Dalībnieki tiek iepazīstināti ar romu kopienas dzīves apstākļu ilustrācijām Latvijā un citur pasaulē. Grupās tiek meklēti iemesli, kāpēc romu kopiena tik bieži dzīvo norobežotā vidē – geto. Grupu darbs turpinās ar diskusiju, vai tā ir brīva izvēle, vai tomēr uz to spiež apstākļi, kādi?

4. Izglītības formas, nozīmes un nepieciešamie resursi. Izglītošana un izglītošanās riska grupām vietējā sabiedrībā. Mediatoru darba pieredze Latvijā.

Ilgums ~ 120 min

Minilekcija, diskusija, pieredzes izklāsts, videomateriāls par mediatoru darbu.

Eiropas komitejas Ministru padome ir pieņēmusi „Rekomendācija par starpniecību kā efektīvu instrumentu Romu cilvēktiesību respektēšanai un sociālās iekļaušanas veicināšanai” („Recommendation on mediation as an effective tool for promoting respect for human rights and social inclusion of Roma”) (CM/Rec(2012)9), kā arī



Eiropas Savienības Padomes ieteikumu (2013. gada 9. decembris) par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs, kur tiek īpaši rekomendēts atbalstīt romu iesaistīšanos, izmantot starpniecību (romu mediatori), īstenot informēšanas pasākumus par romu tiesībām un pienākumiem. *(Pilnu Eiropas Savienības Padomes ieteikuma tekstu skat. 3. pielikumā)*

Romu mediatori Latvijā ir inovācija, taču Eiropā jau ir šāda pieredze - apmācīti vairāk kā 1 000 mediatori vairāk kā 20 valstīs. Šo mediatoru apmācības programmas un darba uzdevumi ir pielāgoti konkrētas valsts situācijai un vajadzībām.

Eiropas Padome un Eiropas Komisija ir realizējušas „Eiropas Apmācības Programmu Romu Mediatoriem”, kura risina jautājumus, kas attiecas un ir svarīgi ne tikai romiem, bet arī daudzām citām grupām. Starpniecība darbojas abos virzienos, tā palīdz atvērt cieši noslēgtās romu kopienas un mazināt Eiropas sabiedrības satraukumu, veicinot kontaktus starp valsts iestādēm un dienestiem, lai mazinātu un izbeigtu visa veida diskriminācijas un sociālās atstumtības formas. Starpniecības aktivitāšu profesionalitāte, izmantojot oficiāli atzītas mācību programmas un kvalifikācijas, ir daļa no mediatoru apmācības programmas ilgtermiņa mērķiem. Starpnieka statusa uzlabošana būs ilgtermiņa process, kas cels starpnieka/mediatora darba efektivitāti viņa darbības jomā, kā arī uzlabos tā darba apstākļus.

Mediatoru apmācības programma apvieno teorētisko jautājumu nostādnes ar praksi un tiek fokusēta uz dalībnieku pieredzi, vajadzībām, tā netiek virzīta uz noteiktu pabeigtu zināšanu apjomu, kopumu, bet gan uz:

- iespēju radīšanu kritiskai apziņai, individuālā un grupu prakses atspoguļošanu, mācīšanos no līdzīgiem gadījumiem,
- instrumentu, kurus izmantot ikdienā, prezentāciju, analīzi un testēšanu,
- dažādu interaktīvu metožu lietošanu un iedrošinājumu dalībniekus pielietot apmācībās iegūto.

Mediatora darbs nozīmē būt kā starpniekiem/mediatoriem starp romu kopienām un pašvaldības iestādēm.

Mediatori darbojas savās pašvaldībās/ reģionos, lai veicinātu savstarpēju sadarbību romu kopienai ar vietējo sabiedrību. Šie mediatori ir tie cilvēki, pie kuriem varēs vērsties vietējo pašvaldību, izglītības iestāžu pārstāvji vai romu kopienas pārstāvji savstarpēju jautājumu vai problēmu risināšanā. Mediatori uzdevums ir arī veicināt pašvaldību atbalstu romu tiesību nodrošināšanai katrā konkrētajā pašvaldībā un popularizēt romu kultūras un vēstures lomu Latvijas vēsturiskajā kontekstā.

Dienas noslēgums: dalībnieki noslēguma apļa laikā tiek aicināti ar vienu vārdu raksturot pašreizējās izjūtas pēc semināra pirmās dienas, kā arī uz post-it lapiņām uzrakstīt savus jautājumus, ja tādi ir.



2. diena.

Ievads:

- a) Dienu iesāk ar iesildīšanās aktivitāti, lai veidotu pozitīvu noskaņojumu un aktivizētu darbam.
- b) Semināra vadītājs īsi atgādina par iepriekšējā semināra dienā apgūto – nozīmīgākajām tēmām un jautājumiem, lai veidotu plūstošu pāreju pie jaunajām šīs dienas tēmām.
- c) Atbildes uz iepriekšējās dienas jautājumiem.

5. Nozīmīgās mācīšanās stratēģijas ģimenēm ar bērniem bērnu veselīgas piedzimšanas un veselības veicināšanā: prenatālā aprūpe, vecāku skolas, koučings u.c. vecāku atbalsta bērniem nodrošināšanai, bērnu attīstības monitorēšana, ģimeņu pieejas paplašināšana izglītības iestādei

- **finansiālais atbalsts,**
- **kvalitatīva izglītība,**
- **palīdzība adaptēties.**

Ilgums ~ 150 min

Minilekcija, situācijas analīze, prāta vētra.

Vesels bērns sākas ar **prenatālo aprūpi**. Grūtnieces veselības aprūpi nodrošina: ginekologs (dzemdību speciālists), ģimenes ārsts vai vecmāte, ja grūtniecība norit fizioloģiski. Ginekologs (dzemdību speciālists), vecmāte vai ģimenes ārsts pirmā apmeklējuma laikā vai jebkurā citā grūtniecības periodā, ja ir parādījušies vai ir apzināti kādi grūtniecības riska faktori, izvērtē grūtniecības un dzemdību risku un nosaka, kura no iepriekš minētajām ārstniecības personām veiks turpmāko grūtnieces aprūpi.

Katrā apmeklējuma reizē ārstniecības persona nosaka grūtniecības risku, ja nepieciešams, sastāda individuālu grūtniecības vadīšanas plānu un nodrošina papildu izmeklējumu veikšanu.

Valsts budžeta apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus sniedz tās ārstniecības iestādes, kuras noslēgušas līgumu ar Nacionālo veselības dienestu (turpmāk – dienests). Grūtniecēm nav jāmaksā pacientu iemaksas, saņemot veselības aprūpes pakalpojumus, kas saistīti ar grūtniecības un pēcdzemdību novērošanu un grūtniecības norisi, pie speciālista, kurš ir līgumattiecībās ar dienestu, kā arī



dzemdību palīdzība dzemdībās stacionārā ārstniecības iestādē, kas ir līgumattiecībās ar dienestu, ir valsts apmaksāts pakalpojums.

No valsts budžeta līdzekļiem apmaksātus dzemdībpalīdzības pakalpojumus var saņemt 19 stacionārās ārstniecības iestādēs visā Latvijā un grūtniecei ir tiesības brīvi izvēlēties dzemdību nodaļu, kurā plānot dzemdības.

Ja vēlaties saņemt papildus informāciju un konsultācijas par valsts apmaksātiem veselības aprūpes pakalpojumiem un to pieejamību, aicinām Jūs vērsties dienestā (e-pasts: nvd@vmnvd.gov.lv, bezmaksas informatīvais tālrunis: 80001234 (darbdienās no plkst.8.30 līdz 17.00)).

Izvēloties saņemt veselības aprūpes pakalpojumus ārstniecības iestādēs vai pie ārstniecības personām, kuras nav līgumattiecībās ar dienestu un piedāvā saņemt no valsts budžeta līdzekļiem neapmaksātus pakalpojumus, tai skaitā plānotas ārpus stacionāra dzemdības jeb mājdzemdības, personai par saņemtajiem veselības aprūpes pakalpojumiem jāmaksā atbilstoši ārstniecības iestādes vai ārsta prakses maksas pakalpojumu cenrādim.

Sievietes veselības aprūpes kārtību grūtniecības periodā, dzemdībās un pēcdzemdību periodā, kā arī jaundzimušā veselības aprūpes kārtību nosaka Ministru kabineta 2006.gada 25.jūlija noteikumi Nr.611 „Dzemdību palīdzības nodrošināšanas kārtība”.

Vecāku skolas – vēl viena metode, kas veiksmīgi izmantojama darbā ar vecākiem. Latvijā pastāvošās situācijas raksturojoša īpašība ir tā, ka izglītības problēma netiek aplūkota kā *sabiedrības* problēma, kas ir kopīga visiem, kam rūp savu bērnu nākotne. Vecāki pārsvarā ir tendēti uz to, ka izglītības iestāde ir atbildīga par viņu bērnu audzināšanu un izglītošanu. Tā kā vecāki ir pirmie savu bērnu izglītotāji, par maz vai nemaz netiek akcentēta vecāku loma un līdzdalības iespējas savu bērnu attīstīšanā.

Šo problēmu pastiprina apstākļi, ka vecākiem, kuri ir ieinteresēti un motivēti savu bērnu attīstībā, kā arī ir atvērti sadarbībai ar izglītības iestādi, nereti trūks izpratnes, kāpēc tas ir būtiski, un trūkst zināšanu un prasmju, kā to darīt. Bieži vien vecāki nav informēti par norisēm un pārmaiņām izglītības sistēmā, tāpēc neveidojas sadarbība, bet dažkārt pat veidojas konflikti atšķirīgo viedokļu par izmantotajiem pedagoģiskajiem paņēmieniem.

Pirmsskolas vecums ir tas bērna attīstības posms, kurā vecāku līdzdalība ir īpaši nepieciešama. Tāpēc pirmsskolas izglītības iestādē veiktais pedagoģiskais darbs ar bērniem ir efektīvāks un rezultatīvāks, ja vecākiem ir nepieciešamās prasmes darboties ar saviem bērniem arī mājās un izpratne par to, kas jādara, lai papildinātu bērnudārzā apgūto.

Lai kļūtu par profesionālu darbinieku (skolotāju, pavāru vai citu), cilvēki mācās vairākus gadus, jo jāapgūst ir specifiskas un darbā nepieciešamas zināšanas un prasmes. Kad ģimenē piedzimst bērns, arī ir nepieciešams zināt un prast daudzas



lietas, lai bērnu aprūpētu, veicinātu viņa attīstību un palīdzētu viņam apgūt dzīvē nepieciešamās prasmes un izglītoties. Mūsdienų vecāki ir kļuvuši aktīvāki, motivētāki un vēlas iesaistīties savu bērnu audzināšanā ne tikai intuitīvā, bet jau profesionālā līmenī, tomēr viņiem nav skolas, kur mācīties, lai kļūtu par „labu vecāku”. Vecāku skolas sniedz vecākiem uzzināt būtiskākos jautājumus, kas skar bērna attīstību un izglītību un ļauj dalīties savstarpējā pieredzē un mācīties vienam no otra.

- Dalībnieki grupās tiek aicināti domāt par ģimeņu pieejas paplašināšana izglītības iestādei, atsevišķi izvērtējot pedagogu iespējas palīdzēt ģimenei saņemt:
 - finansiālu atbalstu,
 - kvalitatīvu izglītību,
 - palīdzību adaptēties.

6. Romu kultūras īpatnības, kas ietekmē saskarsmi un sadarbību ar izglītības iestādi.

Ilgums ~ 120 min

Uzdevumi lielajā grupā, pāros un grupās, minilekcija

Katram cilvēkam piemīt kultūras savdabība, ko viņš pats bieži vien neapzinās, jo lielā mērā tā ir daļa no viņa paša. Tomēr valstīs, kurās pastāv etniskās, reliģiskās vai valodu minoritātes vai arī iezemiešu minoritātes, kultūras savdabība bieži pārvēršas par cilvēktiesību jautājumu, īpaši tādos gadījumos, kad spēcīgāka grupa cenšas uzspiest savu kultūru vājākām grupām. Konvencijā par bērnu tiesībām īpaša uzmanība tiek pievērsta bērna tiesībām izpaust viņa kultūras savdabību. 29.pants garantē bērnam tādu izglītību, kas audzina bērnam cieņu pret viņa kultūru, valodu un vērtībām. 31.pantā tiek atzītas bērna tiesības vispusīgi piedalīties kultūras un radošajā dzīvē, bet 30.pantā īpaši tiek uzsvērtas minoritāšu un iezemiešu bērnu tiesības īstenot savu kultūru, iesaistīties savā reliģijā un izmantot dzimto valodu.

Vispārējā UNESCO deklarācijā par kultūru dažādību tiek pasvītrotā savstarpējā saikne starp kultūras savdabību un dažādību:

„Kultūras formas mainās laikā un telpā. Šī kultūru dažādība tiek izpausta īpašību neatkārtojamībā un daudzveidībā, kas piemīt grupām un cilvēci sastādošām savienībām. Kultūru dažādība ir apmaiņu, novatorisma un daiļrades avots, tā ir cilvēcei tikpat nepieciešama, cik būtiska ir bioloģiskā dažādība dzīvajai dabai.” (1. pants).



- Var lielajā grupā apspriest šādus jautājumus:
 - Kāpēc ir tik būtiskas tiesības uz kultūras savdabību? Kāpēc ir svarīgi saglabāt, attīstīt un vērtēt citas kultūras?
 - Kāpēc dominējošās grupas bieži cenšas uzspiest minoritāšu grupām savu kultūru?
- Lomu spēle “Es gribu to noskaidrot, es tev gribu atbildēt.”
 - grupā izdomāt un izspēlēt lomu spēli situācijai, kad satiekas
 - cilvēki, kuri runā dažādās valodās un tāpēc nesaprot viens otru;
 - problēmsituācijas risinājumu rādīt, kā iespēju veidot saziņu dažādos alternatīvos veidos (skat. I/L 2);
 - parādīt lomu spēli visām pārējām grupām;
 - ja prezentācijas laikā rodas ideja, kā vēl palīdzēt sazināties dotajā situācijā, tad citu grupu dalībnieki lomu spēli var turpināt/papildināt/komentēt.

7. Izaicinājumi, cīnoties pret romu segregāciju vietējā sabiedrībā :

- **aktualitāte,**
- **organizāciju iesaistīšana,**
- **galvenās darbības jomas.**

Ilgums ~ 120 min

Minilekcija, pieredzes stāsti, diskusija.

Viens no lielākajiem izaicinājumiem , kas veicina romu segregāciju vietējā sabiedrībā ir stereotipi un aizspriedumi. Stereotipi ir nepieciešami, lai paātrinātu informācijas apstrādi, sevišķi nepazīstamajā situācijā. Mēs paļaujamies uz tiem pat tad, ja vispārinājumi noved līdz slēdzienu kļūdām.

Jēdzieni stereotips un aizspriedums ikdienā bieži vien tiek lietoti kā sinonīmi. Tomēr sociālo zinātņu un psiholoģijas literatūrā stereotipi tiek nošķirti no aizspriedumiem, proti, stereotipi ir uztveres veids, aizspriedumi- vērtējums, un tie ir savstarpēji saistīti.

Stereotipi ietver dažādas īpatnības jeb pazīmes, kuras pēc kādas grupas uzskatiem piemīt kādai citai grupai. Šīs pazīmes var attiekties gan uz fiziskām īpatnībām, gan uzskatiem, gan sociālām lomām.

Stereotipi bieži vien ir pozitīvi, tie raksturo cilvēka uztveres īpatnību, kura atvieglo informācijas uztveri par citiem cilvēkiem, iegaumēšanu un atcerēšanos. Stereotipi palīdz vieglāk un ātrāk orientēties citos cilvēkos, tiem ir liela nozīme pirmā iespaida veidošanā par citu cilvēku.

Aizspriedumi tiek definēti kā kādas sociālas grupas un tās dalībnieku pozitīvs vai negatīvs vērtējums. Parasti tiek uzskatīts, ka pieņēmumi par kādai grupai raksturīgajām iezīmēm nosaka to, cik simpātiska tā šķiet, tādējādi veicinot arī labvēlīgu vai nelabvēlīgu attieksmi pret grupu. Stereotips (pārliecība) – tas nav aizspriedums (ievirze). Stereotips – vispār zinātniski – paraugs, trafarets, kam seko bez domāšanas un lieto, kad trūkst ierosmes, domas.

Socioloģijā – neinformētības un nepietiekamas izpratnes dēļ izveidojies vienkāršs un salīdzinoši noturīgs priekšstats par kādu cilvēku vai parādību. Aizspriedumu jēga ir nepamatoti negatīva ievirze attiecībā pret kādu grupu un tās atsevišķiem locekļiem. Aizspriedumi – tas ir vispārzināms nosodījums, kas individuā ievieš pārliecību pret citu individu, pamatojoties tikai uz šī individu identifikāciju pret viņa grupu. Stereotipi var ietekmēt aizspriedumus. Sekot stereotipiem nozīmē apkopot, apvienot, sakopot. Galvenā problēma ir nevis pats stereotips, bet gan ar to saistītā ievirze, kas liek pieturēties pie tās vai citas uzvedības. Šajā gadījumā stereotips pārvēršas par aizspriedumu. Aizspriedumi no stereotipiem atšķiras ar to, ka stereotips vispārina to, kas atdala vienas grupas cilvēkus no citas grupas cilvēkiem, bet aizspriedumā nāk klāt arī spriešana terminos ‘labs’ un ‘slikts’, kurus izsaka par citiem cilvēkiem, pamatojoties uz viņa grupu, pat nepazīstot pašu cilvēku un nezinot viņa rīcības motīvus.

Aizspriedums – tā ir ievirze, jeb noteikts jūtu kopums ar tendenci rīkoties noteiktā veidā pēc savas pārliecības. Tā ir negatīva ievirze, orientācija, sprieduma izvirzīšana.

Cilvēki, kuri atrodas aizspriedumu varā nesimpatizē tiem, kas nav līdzīgi viņiem savā uzvedībā, viņi diskriminē pārējos, jo ir pārliecināti par to, ka pārējie ir bīstami, neizglītoti, nekulturāli u.c. (Goleman, D. Emotional intelligence.- New York: Bantam Books, 1997.. 154., 183., 210. p)

Stereotips ir stabils, patstāvīgs priekšstats par kādām parādībām, vai tās vai citas sociālas grupas pārstāvjiem.

Etniskie stereotipi ir viens no sociālo stereotipu veidiem, kas apraksta etnisko grupu locekļus, pierakstot tiem kopējās īpašības. Etnisko stereotipu problēma starpetnisko attiecību kontekstā ir īpaši interesants jautājums, jo stereotipi veic svarīgas funkcijas – pastāvošo sociālo attiecību izskaidrošanu un attaisnošanu, grupu interešu aizsardzību, izziņas un sociālo nošķiršanu, kultūras un vēsturiskās pieredzes transformēšanu – un daudzas citas lietas, bez kurām nav iespējams saprast sociālo attiecību daudzus parametrus.

Stereotipi izteiktāk veidojas attiecībā pret citām grupām, nevis attiecībā pret „savējiem”. Tas notiek tādēļ, ka cilvēku mijiedarbība piederības grupā notiek individuālajā līmenī, bet ar cilvēkiem ārpus „savējo” grupas – galvenokārt starp grupu līmenī. Tādēļ „svešo” uztvere gandrīz vienmēr ir negatīvāka nekā „savējo”. Īpaši izteikti stereotipi sabiedrībā ir vairākuma grupām pret mazākuma grupām. Bieži vien šie stereotipi ir negatīvi un saistās ar aizspriedumiem un diskrimināciju. Stereotipu ir tik daudz, viņi ir tik atšķirīgi un tik ātri parādās, ka rodas jautājums: Kāpēc viena tauta tiek



uzskatīta par slinku, otra par depresīvu, nodevēju vai dzērāju tautu? Pie tam, bieži vien stereotipi izkropļo realitāti un noved pie kļūdainas rīcības. Šie ir jautājumi par etnisko stereotipu funkcijām, kas pielāgojas cilvēkiem socializācijas laikā un ieņem kādu lomu grupas vai indivīda dzīvē.

Apkopojot veiktos pētījumus, var izdalīt sekojošas etnisko stereotipu pamatfunkcijas:

1. Domāšanas ekonomijas funkcija.

Tie vienkāršo objektīvās realitātes bildi, rada kategorijas un iedomu shēmas, saspīlējot mūsu domāšanas procesus. Bez tam, ja par noteiktiem sabiedrības segmentiem mums jau ir gatavi stereotipi, tad mēs saskaroties ar tiem, nesākam savu aktivitāti ar pētīšanas realitāti, bet uzreiz pieliekam tiem klāt mūsu gatavos uzskatu stereotipus. Mēs, nepieciešamības gadījumā, ātri uzsākam kādu noteiktu darbību (piemēram, ja rīt man jāsatiekas ar franču grupu, tad manā apziņā aktualizējas tās zināšanas, kuras man ir par šo etnisko grupu). Parasti cilvēkam, it īpaši mūsdienīgam, kam nav ne laika, ne iespējas un vēlmes pirms katras tādas tikšanās veikt pētījumus un tikai tad uz zinātniski patiesiem datiem organizēt savu rīcību satiekoties ar ārzemniekiem. Tātad, stereotipi vienkāršo dzīvi, atbrīvo no jaunām prāta piepūlēm. Šī „palīdzība” nereti ir kļūdaina, mēs nokļūstam ilūzijā un maldos, bet tā ir cena, kuru maksājam par domāšanas ekonomiju un laiku. Labi ir tas vai slikti, tomēr stereotipi ir svarīgs cilvēcisko izziņas procesu instruments.

2. Pielāgošanās (adaptēšanās) funkcija.

Šī funkcija palīdz mums ātri uzzināt kādā sociālā pasaulē mēs atrodamies un kā mums tajā rīkoties. Stereotipi paātrina to indivīdu un grupas eksistēšanas adaptācijas procesus. Šī funkcija īpaši spilgti redzama tad, kad etniskā grupa nokļūst jaunā situācijā, piemēram, lielas sabiedrības sastāvā, kur viņi ir etniskā mazākumā.

Stereotipizācijas adaptācijas funkcija skaidri darbojas divās situācijās: kad indivīdam vai grupai liek darboties konformi, un kad etniskai grupai vai tās dalībniekiem draud frustrācija. Konformisms un psihiskā pašaisardzība ļoti bieži rodas etniskos un citos stereotipos.

3. Protesta izrādīšanas funkcija.

Kad kaut kāda sociālā grupa vai valdība veic politiku, neapmierinātie, noteiktās grupas pārstāvji šajā sociālajā grupā sāk veidot negatīvus stereotipus attiecībā uz valdību vai kādām grupām. Tādā veidā cilvēki izrāda protestu pret nepatīkamu realitāti. Šim protestam pagaidām piemīt tikai psiholoģisks raksturs, bet mēs zinām, ka stereotipiem kā sociāliem uzstādījumiem vai to komponentiem piemīt uzvedības motīvu funkcija. Stereotipu rašanās ir sociālo darbību psiholoģiskās sagatavošanās etaps. Stereotipi ļauj cilvēkam izrādīt savus iekšējos konfliktus un problēmas, un projicēt tās uz citiem cilvēkiem. Šis ir specifisks veids kā atrisināt iekšējās problēmas.

Britu psihologs A.Tešfels izšķir divas individuālās un divas sociālo stereotipu funkcijas



1. individuālās :

kognitīvā (shematizācija).

Sociālās informācijas automātiska, nevis prāta kontrolēta apstrāde. To nosaka selektīvā uztvere, tendenciozitāte, iluzorās korelācijas. Informācija tiek vienkāršota un iekļauta shēmās („francūži mēdz kavēt, tāpēc drīkstu nokavēt arī es”).

vērtību un aizsardzības. Pozitīvā Es tēla uzturēšanu nodrošina, pārvērtējot sevi un pārāk zemu novērtējot citus.

2. Sociālās:

ideologizējošā. Grupas ideoloģijas veidošana un aizsargāšana, kas skaidro un attaisno grupas uzvedību;

identificējošā. Saskaņā ar sociālās identitātes teoriju, indivīdi cenšas uzturēt pozitīvo identitāti, kas ir saistīta ar piederību grupai. To var panākt, pasvītrojot sev labvēlīgas vērtēšanas atšķirības. „Mēs”- tēla pozitīva identifikācija un „viņi” tēla negatīva identifikācija ļauj uzturēt grupas nodarbinātību un ekonomisko statusu, politisko varu, pašcieņu. Stereotipi rada modeļus un attaisno naida un agresijas izpausmi pret citiem, novērš uzmanību no grupas iekšējām problēmām. Būdami stabili semantiskie veidojumi, stereotipi efektīvi izplata grupas identitātes simbolus un palielina saliedētību. Stereotipu saturs nav daudzveidīgs. Definējot attiecības starp sociālajām grupām. Biežāk tiek minētas šādas tēmas :

- labvēlība pret savu grupu / citas grupas noraidīšana;
- pasvītro savas grupas daudzveidību / citas grupas vienveidību;
- izceļ savas grupas paraug piemērus / citas grupas prototipiskus piemērus;
- savas grupas neveiksmes piedēvē situācijai / citas grupas - tās spējām.

Ikdienas dzīvē ir situācijas, kuras tiek traktētas atšķirīgi, atkarībā no piešķirtās vērtības un saziņas konteksta. Vienu un to pašu cilvēku vienā situācijā var nodēvēt par skopu, citā - par taupīgu, lepnu par augstprātīgu, piesardzīgu par glēvu. Tie ir uzvedības nosodošie un attaisnojošie mehānismi. Attaisno parasti savu grupu, bet nosoda citu. Negatīvas atribūcijas ir daudz noturīgākas un neprasa daudz pierādījumu. Starpetniskā kontakta situācijā, kur ir sadarbībai labvēlīgi apstākļi, notiek stereotipu pozitīva transformācija.

8. Semināra noslēgums.

Ilgums ~ 30 min

- Noslēguma aplis. dalībnieki vienā teikumā tiek lūgti raksturot savas izjūtas semināra noslēgumā un savus ieguvumus turpmākajam darbam;
- Semināra noslēgumā dalībnieki aizpilda izvērtējuma anketas (Sk. Pielikumā)



PIELIKUMS



Vietējās sabiedrības pakalpojumi indivīdam vai iedzīvotāju grupai un pakalpojumi vietējai sabiedrībai. To esamība, pieejamība dažādām sabiedrības grupām.

<i>Uzdevums</i>	<i>Sākuma līmenis</i>	<i>Bāzes līmenis</i>	<i>Efektīvais līmenis</i>	<i>Efektīvākais līmenis</i>	<i>Integrētais līmenis</i>
Pedagogs veicina sociālo iekļaušanu, dažādības pieņemšanu un atvērtas demokrātiskās sabiedrības veidošanos, ietverot sociālā taisnīguma principus.	Attiecības veido ar dažiem bērniem. Atzīst dažus netaisnības gadījumus.	Veido draudzīgas attiecības ar vairāku bērnu. Modelē taisnīgas, cieņas pilnas attiecības. Izmanto atbilstošas stratēģijas, lai reaģētu uz netaisnību un necieņu.	Veicina draudzības un cieņas pilnas attiecības ar visiem bērniem. Taisnīgi reaģē netaisnības un necieņas situācijās. Veicina cieņas pilnu izturēšanos pret dažādiem cilvēkiem.	Uztur gādīgas, draudzīgas un taisnīgas attiecības bērnu vidū. Atbalsta bērnos iemaņu veidošanos, lai pareizi reaģētu uz netaisnību un necieņu sabiedrībā.	Veicina drošu un taisnīgu vidi iekļaušanai izglītības iestādē. Bērni piedalās taisnīgas un cieņas pilnas atmosfēras veidošanā un spēj radoši risināt problēmu situācijas.



Novērtējuma anketa

Lūdzu, novērtējiet semināru, atbildot uz jautājumiem.

Atzīmējiet savu atbildi ar krustiņu „☒” vai ķeksīti „☑”. Skaitlisko vērtējumu nozīme: 5 – teicami, 4 - labi, 3 - apmierinoši, 2 - vāji, 1 - slikti.

1. Kā Jūs vērtējat semināra saturu? Cik tas bija aktuāls/ jūsu vajadzībām atbilstošs ?
☐ - 5 ☐ - 4 ☐ - 3 ☐ - 2 ☐ - 1

2. Kā Jūs vērtējat semināra organizāciju? Cik labi kopumā tas bija noorganizēts laika, telpu, tehniskā nodrošinājuma, izdales materiālu ziņā?
☐ - 5 ☐ - 4 ☐ - 3 ☐ - 2 ☐ - 1

3. Kā Jūs vērtējat semināra vadītāju darbu?
☐ - 5 ☐ - 4 ☐ - 3 ☐ - 2 ☐ - 1

4. Kā Jūs vērtējat informācijas pieejamību par semināru pirms tā norises? Cik laicīgi un cik pilnīgu informāciju ieguvāt?
☐ - 5 ☐ - 4 ☐ - 3 ☐ - 2 ☐ - 1

5. Vai Jūs ieteiktu šo semināru apmeklēt arī citiem?
☐ - jā, ieteiktu citiem! ☐ - nē, neieteiktu citiem.

6. Lūdzu, izsakiet savus priekšlikumus/ ierosinājumus, ja tādi ir, par līdzīgu pasākumu norisi turpmāk projektā! Citi komentāri.



Paldies!

Papildus informācija un materiāli:

Tēma Nr.4 Bērna attīstības monitorēšana

PIRMAIS DZĪVES GADS

Psiholoģijā ir uzskats, ka bērna dzīve šajā pasaulē sākas ar jaundzimušā krīzi, kas ir pārejas periods starp dzīvi mātes ķermenī un dzīvi ārpus tā. Dzemdības bērnam ir stress. Bērna dzimšanu uzskata par traumu, kuru bērns izdzīvo dzimšanas brīdī, un šī trauma, ir tik spēcīga, ka iespaido visu tālāko cilvēka dzīvi.

Apmēram viena mēneša vecumā bērns, ieraudzījis māti, ar skatienu fiksē viņas seju, mētā rokas un kājas, izdveš skaņas un sāk smaidīt, t.i., pirmo reizi vēršas pie pieaugušajiem. Šī emocionālā reakcija ir rosmes komplekss. Ar šī kompleksa izveidošanos psiholoģijā beidzas jaundzimušā periods.

Bērna attīstība ir atkarīga no tā, cik lielā mērā pieaugušais spēj būt mijiedarbē ar bērnu. Šajā posmā bērns burtiski tiecas sadarboties ar pieaugušo. Rosmes komplekss ir bērna individuālās psiholoģiskās dzīves sākums.

Jaundzimušā emocionālās reakcijas sākumā ir nediferencētas. Dažādi stāvokļi - izsalkums, apslapināšanās - izraisa uzbudinājumu, kas izpaužas kustību aktivitātē. Uzbudinājumam pieaugot, bērns raud, kliez.

Aptuveni trīs mēnešu vecumā veidojas sarūgtinājums (apbēdinājums) un apmierinājums. Pēc tam no sarūgtinājuma diferencējas *dusmas*, ceturtajā mēnesī - *riebums*, piektajā - *bailes*. Savukārt, no apmierinājuma - *prieks* un *sociālā pieķeršanās*. Pirmās simpātiju jūtas pret tuvāko pieaugušo veidojas uz apmierinājumu izraisošā un, tādējādi, viņam patīkamu pārdzīvojumu(izjūtu) bāzes.

Pētījumi ir parādījuši, ka komunikācijas deficīts šinī vecumā negatīvi iespaido bērna attīstību.

Bērnībā izveidojušās pieķeršanās attiecības veido "pieķeršanās fenomenu", kas visā cilvēka dzīves ilgumā ietekmē priekšstatus un attieksmi pret cilvēkiem un pasauli. Pieķeršanās uzvedība primāri ir vajadzība pēc rūpēm un atbalsta.

Pieķeršanās attiecībās vecāki rada drošības izjūtu, kas sekmē bērna attīstību, šajās attiecībās vecāki nodrošina drošo bāzi, savukārt bērns vecākam to nenodrošina.

Kā galvenie bērnu deprivācijas (emocionālās atsvešinātības) izcelsmes faktori minami:

- sociālo saišu pārrāvums starp bērnu un viņam tuvajiem cilvēkiem, kuri līdz tam viņam ir bijuši kā emocionālā apmierinājuma avots;
- ilgstoša šķiršanās ar māti vai to personu, kura māti aizstājusi pirmajos 3 - 5 dzīves gados.

Šie nelabvēlīgie faktori bērniem rada psihiskās veselības traucējumus, kas savukārt atstāj sekas, kuras var novērot visā turpmākajā viņu dzīvē.

Zaudējot emocionālos kontaktus ar pieaugušo:

- veidojas personība ar šaurāku un maz intensīvāku emocionālās reaģēšanas amplitūdu (emocionāli vēsāki);
- bērns nespēj kļūt pieaudzis - viņš mēģina vēl pusaudža vecumā veidot tādas attiecības, kas kompensētu mātes mīlestības deficītu;



Bez ciešām mātes un bērna emocionālajām attiecībām bērna pāreja pieaugušā dzīvē ir neiespējama.

- bērna spēja mīlēt apkārtējos ir cieši saistīta ar to, cik mīlestības bērns ir saņēmis pirmajos gados un kādā formā tā ir izpaudusies;
- bērns kopumā ir vienaldzīgāks pret sabiedrību, biežāk pauž destruktīvas tieksmes, skolā uzrāda sliktākas sekmes;

Var teikt, ka pirmajā dzīves gadā notiekošais veido bērnā pamatu uzticībai vai neuzticībai apkārtējai pasaulei.

Daudzi autori uzsver, ka pirmajos astoņpadsmit dzīves mēnešos bērna garīgās attīstības iekļaušanās vispārīgajās attīstības normās ir tieši atkarīga no viņa iespējām kustēties.

Lai attīstītu sākotnējo patstāvību šajā vecumposmā, svarīgi dot bērnam pēc iespējas lielāku kustības brīvību, neierobežojot, bet gan gluži pretēji - atbalstot.

Ar mātes starpniecību uz viņu iedarbojas sabiedrība un sākas socializācija. Šajā periodā tiek likts personības pašizjūtas un dzīvotspējīguma pamats (fiziskā un garīgā veselība). Ja bērns to visu nesaņem, viņš kļūst bailīgs, saspringts, neuzticas, ir nedrošs. Kā sekas tam var aktualizēties neirotisms un psihotisms.

Par krīzi var uzskatīt arī pāreju no zīdaiņa perioda uz mazbērna periodu.

AGRĀS BĒRNĪBAS (NO 2 LĪDZ 4 GADIEM) ATTĪSTĪBAS ĪPATNĪBAS

Psihologijā šo attīstības periodu ir pieņemts saukt par mazbērna periodu jeb agro bērnību (2.- 4.g.).

Vadošā darbība šajā vecumposmā ir spēle (rotaļa).

Šajā vecumā spēle izaug no bērna manipulācijām ar priekšmetiem. Sākotnēji bērnu aizrauj pati darbošanās kopā ar pieaugušo, atdarinot tieši pašas darbības.

Šajā vecumā turpina pastāvēt bērna emocionāli tiešais kontakts ar pieaugušo, taču jaunais komunikācijā ir sadarbība starp pieaugušo un bērnu, kas norit bērnam mācoties veikt priekšmetiskas darbības. Bērns grib, lai pieaugušais piedalās viņa darbībās.

Bērni sava egocentrisma dēļ daudzos gadījumos spēj respektēt tikai savas intereses. Šī iemesla dēļ komunikācija ar citiem bērniem galvenokārt izpaužas kā (motoras) kustību spēles, trešajā dzīves gadā bērni galvenokārt spēlējas "blakus", nevis "kopā".

Divgadnieks aizvien vairāk apzinās savas spējas, paplašinot savu darbības loku. Mātei šajā laikā jāsaqlabā dzirdes un redzes kontakts ar bērnu, lai bērnam būtu drošības sajūta, tāpēc nevajadzētu ierobežot viņa zīnkāri. Mātei jāiedrošina bērnu izmēģināt viņa spējas, tā sekmējot bērna fizisko un garīgo attīstību.

Bērnam sāk attīstīties pašapziņa, viņš apjauš, ka var būt fiziska šķiršanās no mātes, kas bērnā rada nevēlēšanos to darīt, gan arī bailes. Agrīnajā vecumā ir nepieciešams atbalstīt visas bērna aktivitātes, kas saistās ar sev apkārtējās vides apgūšanu, tādējādi nodrošinot sava "Es" impulsu pasaules dominanti un nesekmējot tādu uzvedības tipu, ko raksturo reakcijas uz ārējām iedarbēm, neizrādot sava paša iniciatīvu un aktivitāti.



Šī vecuma bērns no sabiedrības uztver to, kas piesaista viņa uzmanību. Bērni šajā vecumā spēj emocionāli reaģēt tikai uz to, ko uztver tieši - par pagātni vai nākotni vēl nespēj nedz priecāties, nedz bēdāties.

Viņu vēlmes ir nenoturīgas, viegli pārejošas. Pats bērns vēl nespēj tās kontrolēt un savaldīt.

Galvenais, ap kuru bērns veido savu pašidentitāti ir viņa vārds. Līdz ar kustībām bērns izjūt, apzinās sevi kā indivīdu, personību, jo kustību prasme piemīt tieši viņam. Tādējādi kustību tālākā attīstība veicina neatkarības un pašapziņas veidošanos.

2.-3. gadu vecumu, kad bērns ir jau sevi izdalījis no apkārtējās vides (bērns par sevi runā 1.personā), dēvē par pašcieņas formēšanās vecumu, tajā veidojas pašcieņas izjūta.

Bērns izjūt prasības un ierobežojumus, izkopj pašapkalpošanās iemaņas, kārtības un tīrības izjūtu.

Ja viņam atļauj patstāvīgi veikt to, kas ir viņa spēkos, nesteidzina, nekritizē, tad bērnam rodas izjūta, ka viņš pārvalda savas kustības, sevi, apkārtni. Tie, kuri iemācījušies sevi kontrolēt šajā stadijā, vēlāk prot ievērot likumus, neuzskatot tos par ārēji uzspiestu netaisnīgumu, jo tie nodrošina katra brīvību un neatkarību likuma ietvaros.

Negatīvais risinājums ietver vecāku nekonsekvenci, skarbu kritiku, darīšanu bērnu vietā, tā pavairojot bērna nedrošību, kļūdas, neveiksmju nosodījuma pārdzīvojumus, izraisot šaubas gan par vecāku taisnīgumu, gan paša varēšanu. Tā tiek pavairota bērna atkarība. Šaubu atrisinājums citā kvalitātē noteiks, kā turpmākā dzīvē bērns savienos brīvo gribu ar pašdisciplīnu, dumpīguma garu ar atbildības izjūtu.

Pietiekoši laba māte ir tāda māte, kura ļauj bērnam darīt to, ko viņš jau spēj izdarīt un nedara to viņa vietā, taču nenosoda par to, kas viņam vēl nesanāk.

PIRMSSKOLAS VECUMPOSMA BĒRNU ATTĪSTĪBAS RAKSTUROJUMS (4 - 7 GADI)

Šajā vecumposmā notiek bērna iemācīšanās no ģimenē esošajiem paradumiem, paraugiem, jo bērns, būdams atkarīgs no mātes emocijām, cenšas darīt tā, "kā dara citi". Šis ir periods, kurā norit cilvēcisko attiecību tālākā apgūšana, kas norit bērnam spēlējot lomu un sižeta rotaļas, komunicējot ar pieaugušajiem un vienaudžiem.

Šī perioda psihiskā attīstība ir pamatā pārējo attīstības periodu rezultātiem. **Bērna attīstība līdz 5-7 gadiem ir personības attīstības nozīmīgākie gadi.**

Šajā vecumā bērns apgūst trijstūra attiecību "māte - tēvs - bērns". Šīs attiecības bērnu ne vienmēr apmierina.

Šajā vecumā bieži vien norit bērna adaptācija ārpus ģimenes vidē (bērnu dārzā, bērnu pulciņā, u.c.).

Sekmīgu rezultātu var sagaidīt tad, ja tiek realizēti vairāki galvenie principi:

- pakāpeniski pieradina bērnu pie atrašanās jaunajā vidē (bez kāda ģimenes locekļa klātbūtnes);



· atrašanās ārpusģimenes vidē ir saistīta ar pozitīviem emocionālajiem pārdzīvojumiem un nav jāizjūt pārmērīgas negatīvas emocijas – distress (sāpes, bēdas, ciešanas, briesmas).

Ja tomēr bērns kaut kādā ziņā ir jūtīgs un nespēj piemēroties jaunajai videi, ļoti nevēlas tur atrasties, tad nevajadzētu piespiest to darīt.

Tieši komunikācijas procesā, atdarināšanas ceļā bērns apgūst cilvēku mijiedarbības veidus. Pirmsskolas vecumā bērns, tiecoties realizēt savu Es, komunicējot ar citiem cilvēkiem bieži izmanto manipulācijas.

Trešā gada krīzes jaunveidojums ir tendence darboties patstāvīgi, taču līdzīgi tam, kā to dara pieaugušais, jo tas joprojām ir paraugs.

Svarīgākās darbības:

- spēle,
- zīmēšana,
- pasakas
- darba elementi,
- mācības.

Pirmsskolas jeb 3 - 6 gadu vecumā bērni sasniedz to attīstības stadiju, kad tēvs un māte viņam šķiet visjaukākie cilvēki pasaulē. Zēni sāk apzināties savu piederību vīriešu dzimtai, tādēļ visiem spēkiem cenšas līdzināties tēviem gan uzvedībā, gan interesēs un ārējā izskatā. Līdzīgi rīkojas meitenes attiecībā ar mātēm. Paralēli sava dzimuma apzināšanai (seksuālai identitātei) pirmo reizi rodas simpātijas pret pretējā dzimuma vecākiem (dēls - māte; meita - tēvs) un nepatika pret tā paša dzimumam vecākiem (dēls - tēvs; meita - māte). Ja iepriekš zēna mīlestību pret māti noteica nepieciešamība pēc tās, tad tagad tā iegūst izteikti romantisku raksturu un atgādina jūtas. Z.Freids šīs jūtas nosaucis par “Edipa kompleksu” zēniem un “Elektras kompleksu” meitenēm. Šī spēcīgā romantiskā pieķeršanās sniedz daudz bērna garīgajā attīstībā un nodrošina veselīgu attieksmi pret pretējo dzimumu.

Šie kompleksi maina bērna un vecāku attiecību veidu. Infantilās seksualitātes jūtas pret pretējā dzimuma vecāku bērnam izraisa greizsirdības jūtas, kurām seko ciešanas. Šīs sāpīgās emocijas bērnam ģenerē naidīgumu. Radusies jūtu ambivalence izraisa viņā grūti atrisināmu iekšējo konfliktu. Bērna naidīgums pret sava dzimuma vecāku ir spēcīgs, tas rada bailes no sodīšanas.

Vecākiem šajā bērna attīstības posmā ir jābūt saprotošiem. Ja viņi tādi nav, tad bērns ar šo iekšējo konfliktu netiek galā, un arī šajā gadījumā viņā attīstās naidīgums. Caur atdarināšanu gan izskatā un uzvedībā, gan apģērbā, lietojot vecāku izteicienus sarunājoties, bērni cenšas apliecināt savu mīlestību.

Lomu rotaļas bērni sāk spēlēt tieši pirmsskolas vecumā. Šī spēle “izaug” no manipulācijām ar priekšmetiem. Spēles noteikumi liek bērnam apzināties un vērtēt sevi, vērtēt spēles partnerus un salīdzināt sevi ar viņiem.

Rotaļu procesā bērns iepazīst savu individualitāti un izmēģina lomas, kādas spēlēs nākotnē. Caur aktīvām rotaļām bērns trenē savu ķermeni, attīsta dažādas iemaņas un pauž savas emocijas.



Svarīgākais motīvs darbībai vai arī spējai no tās sevi atturēt ir uzslava. Tās dēļ bērns spēj visvairāk turēties pretī savai iekšējai vēlmei “man gribas...” un izvairīties uz “vajag”.

Jau vājāks motīvs ir vēlme izvairīties no soda.